

Fant-Karl

Fant-Karl (også skrevet «**Karl-Fant**», «**Ka'l-Fant**») var en norsk romani/reisende musiker. Han regnes som en sentral formidler av valsemusikken som ble populær fra slutten av 1700-tallet. Det er mest sannsynlig at dette var Karl Johansen Rosenberg som levde ca. 1775–ca. 1855.

Fant-Karl	
Beskjeftigelse	<u>Musiker</u>
Nasjonalitet	<u>Norge</u>

Tradisjonen

Det fortelles at bygdespellmenn var begeistret for hans spill, og at «Fant-Karl» var læremester til storspellmann «Fel-Jakup»^[1] (<https://lokalhistoriewiki.no/wiki/Fel-Jakup>) Jakob Olsen Hjeltar (1821–1872) fra Skjåk i Gudbrandsdalen. Karl spilte sin tids «gammelmusikk», men han hadde med seg det siste nytt der han reiste. Ungdom i avsides bygder strømte til når han og familien kom – det ble dans og moro! Slik ble han en slags katalysator av moderne impulser. I dag betraktes valsen som den eldste blant norske runddanser (gammeldans). Mange eldre valseslåtter i tradisjonene i Gudbrandsdalen, Trøndelag, Møre og Romsdal, Valdres og Østerdalen har historier eller navn som knytter dem til «Fant-Karl». Det finnes også en halling og flere springleiker som knyttes til han.

Hvilken reisende Karl?

Etter hvert, gjennom flere spellmannsgenerasjoner, ble den legendariske «Fant-Karl» noe myteomspunnet, og hans personidentitet ble mer uklart. Mange blant taterne/de reisende har hatt navnet Karl/Carl, og flere har utmerket seg som musikere og sangere. På 1960-70-tallet vokste det fram en oppfattning blant folkemusikere at «Fant-Karl» var identisk med «Karl Fredriksen Moe (f. 1823)» som bodde noen år i Sleggveien på Rørøs. På 1990-tallet ble Romanifolket (taterne/de reisende) anerkjent som en norsk nasjonalminoritet, og da ble også identiteten og musikken til «Fant-Karl» aktuelle temaer. Det ble blant annet funnet et brev fra 1925 i papirene etter Ivar Kleiven som innholdte opplysning om slekten til «Fant-Karl»: 1) at han egentlig het Rosenberg og 2) at han var farfar til «Karl Fredriksen Moe» som bodde i Sleggveien. Dette inspirerte til videre detektivarbeid.

Karl Johansen Rosenberg (ca. 1775–ca. 1855)

Mary Barthelemy satte i gang med grundig forskning for å lære mer om spellmannslegenden og personer som kunne omfattes av tilnavnet. Kilder for valsens historie, de reisendes historie, spellmannshistorier, lokalhistorie i norske bygder ble undersøkt. Disse bidro med opplysninger som kunne fastslå *Carl/Karl Johannesen/Johansen Rosenberg* som en meget sannsynlig kandidat for den legendariske spellmannen

«Fant-Karl». Denne mannen, en reisende hesteskjærer/hestegjelder, levde fra like før 1780 og til årene mellom 1850 og 1857. Han var farfar til «Karl Fredriksen Moe (f. 1823)» – egentlig Karl Fredriksen Moe/Moen (1824 Lærdal–1884 Ørland).^[1]

En musiker av romanifolket

Fødselsdato og fødested for denne Karl Rosenberg, samt når og hvor han døde, har vi enda ikke sikre kilder for. Derimot, har det vært mulig å spore Cuursmed og hestedoktor Carl Johansen Rosenberg, sammen med sin kone Magdalena Børresdatter (1777 Flesberg–1859 Røros) og familie, på reiser i Norge (og Sverige) gjennom mer enn 60 år. Deres historie gir et lite glimt inn i historien til Romanifolket (taterne/de reisende). Den kaster også lys på deres rolle som kulturformidlere i Norden.

Musikalsk slekt

Karl Johansen Rosenberg tilhørte en stor slekt med mange musikere og sangere. I senere generasjoner finner vi navn som Nils Bakke, Hilmar Alexandersen, Åge Aleksandersen, Spel-Fredrik, Vilhelm Lauritsen, Lasse Johansen, Laila Yrvum og Hilmar «Bussi» Karlsen Rosenborg. På en kant, finner vi også Carl Jularbo: Jularbos farmors morfar, «hästehandlaren» Johannes Pettersson (1770–1835) i Norrtäkten i Hedemora, Sverige, var Rosenbergs halvbror/bror.

Litteratur

- Bakke, Eilev O. (1980). «Fel-Jakup». *Årbok for Gudbrandsdalen*: 159 ff.
- Barthelemy, Mary (juni 2006). *En vandring i tradisjon og historie etter spor av en elektriserende taterspellmann* (Masteroppgave i tradisjonskunst). Høgskolen i Telemark (Rauland).
- Barthelemy, Mary (2007). *Spellmann på dromen: På sporet av den legendariske «Fant-Karl»*. røros: Rørosmuseet. ISBN 9788299759601.
- Barthelemy, Mary (2009). «På sporet av en taterspellmann fra 'ingen stad'». *Heimen* (1): 19 ff. ISSN 0017-9841. *Landslaget for lokalhistorie*
- Kjøk, Erling (1995). *Ei Spelmannsoge*. Otta.
- Kleiven, Ivar (1954). «Ein bygdakunstnar». *Årbok for Gudbrandsdalen*.
- Kluften, Pål (31. august 1928). «En ærverdig fiolinkasse». *Nationen*.
- Kluften, Pål (24. januar 1925). «Fant-Karl-Feler - Ole Hjellemo og Gudbrandsdals-musikken». *Gudbrandsdølen*.
- Lillehammer, Arnvid (2007). «Kari med kjeften, Per hesteskerar og slektstilhøva deira». *Norsk slektshistorisk tidsskrift, bind XLI, hefte 1*. Oslo. ISSN 0029-2141.
- Nyhus, Sven (1988). *20 valser etter Karl Fant*. Oslo: Musikk-husets forlag A/S.

Innspillinger

- «Fant-Karl» – *Spelemannsarven/A Folk Music Legacy*, TA48 Ta:lik Records (2009)[2] (<http://www.talik.no/fant-karl.5135118.html>)

Referanser

1. [^] (Barthelemy 2006)

Litteratur

- *De Reisendes musikk*. Oslo: Norsk folkemusikklag. 2000.

Eksterne lenker

- «Hilmar "Bussi" Karlsen-Rosenborgs hjemmeside». Hilmar Bussi Karlsan-Rosenberg. 2011. Arkivert fra originalen 13. juni 2024. Besøkt 13. juni 2024.
- <https://www.facebook.com/bussihjemmeside> Hilmar "Bussi" Karlsen Rosenberg. 2024.
- «DigitaltMuseum: Fela til Fant-Karl».
- Romanifolk – Store norske leksikon <http://snl.no/romanifolk>
- Anmeldelse i 2010: Bok og CD om Fant-Karl | Tidsskriftet viser.no <https://web.archive.org/web/20160314102206/http://viser.no/blad/2010/fant-karl/>

Hentet fra «<https://no.wikipedia.org/w/index.php?title=Fant-Karl&oldid=24869133>»